

Biblioteka »Učenici pisci« u školskoj knjižnici OŠ Kostrena

Korina Udina

Knjižnica Osnovne škole Kostrena
korinau@yahoo.com

Školska knjižnica je dostupna učenicima u vremenu njihova najintenzivnijeg stjecanja znanja i učenja te vremenu razvoja stavova i ponašanja važnih za kasniji život. Svojim djelovanjem ona je ne samo potpora odgojno-obrazovnom radu, već otvara vrata osobnog stvaralačkog napretka svakog učenika.

U razvoju hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava, o interdisciplinarnom pristupu učenju govori se od prve reforme školstva 1980-e, a već devedesetih godina kroz stručno usavršavanje školskih knjižničara u proljetnim školama školskih knjižničara koje je i tada organizirala Agencija za odgoj i obrazovanje. Formalizirao se model rada koji afirmira školskog knjižničara u radu s učenicima prema novim obrazovnim metodama. Polazišta u unaprjeđenju metoda rada bila su iskustvena, a model rada definiran je kao interdisciplinaran.

Projektna nastava i interdisciplinarni projekti su metodološko sredstvo interdisciplinarnog učenja u školskim knjižnicama. Interdisciplinarnost poučavanja podrazumijeva istraživanje određene teme iz različitih aspekata, odnosno znanstvenih disciplina, koje su zastupljene u različitim nastavnim predmetima.

Začetnik ideje projektne nastave bio je američki pedagog John Dewey (1859.-1952.) koji se zalagao za obrazovanje usmjereno na dijete. Upozorio je na četiri prirodna interesa djeteta: interes za kontakt s ljudima i razgovor, interes za istraživanje, interes za stvaranje i građenje i interes za umjetničko izražavanje. Na tim je postavkama Dewey u nastavu uvodio istraživanje i projektnu metodu.¹ Polazišta u izboru tema ili problema kojima će se baviti projekt pronalaze u nastavnom gradivu nekog predmeta, u području knjižnično-informacijskog programa knjižnice, u odgojno-obrazovnom životu učenika, učitelja, roditelja ili u slobodnoj aktivnosti koju provodi školski knjižničar u radu s grupom.

Projekt »Učenici pisci« osmišljen je i ostvaren u školskoj knjižnici OŠ Kostrena tijekom 2010. godine, te je potporom Općine Kostrena okončan za tu godinu tiskanjem priča učenica 5. i 8. razreda. Nastavlja se i 2011. godine jer su učenici pisci svojim slikovnicama potaknuli mnoge druge na stvaralačko pisanje.

Trajavao je godinu dana, u etapama stvaralačkog promišljanja: osmišljavanjem teksta u školskoj knjižnici, oslikavanjem zamišljenih kadrova u tekstu te povezivanjem literarnog rada i ilustracije, u formi stripa ili slikovnice, svatko je kreativno izradio svoju priču. Neke su pisane i na stranom jeziku. Priču »Halloween night« učenice 7. razreda pisale su na engleskom jeziku, jer su planirane i višejezične slikovnice. Potvrdili smo da u interdisciplinarnim istraživanjima ništa nije toliko važno kao sposobnost učenja od drugih, jedan pristup problemu ne može biti i jedini ispravan i moguć.

¹ Maleš, Dubravka; Stričević, Ivanka. Rad na projektu, izazov za djecu i odrasle. Udruženje Djeca prva, Zagreb: 2009. Str. 12.

Ishodi učenja ovim načinom rada su potaknuti stvaralaštvo kod djece u dobi od 9 do 13 godina, kreativnost u rješavanju zadanog problema, čitalačka i informacijska pismenost primjerena njihovoj dobi stečena u radu u skupini. Usvojili su i kompetencije kao učenje samostalnog odlučivanja, čitalačku kroz istraživanje »kako su to drugi napisali«, socijalizaciju i samopouzdanje kroz istraživački rad na tekstu u školskoj knjižnici. Početna faza promišljanja priče i odluka o početku stvaralačkog pisanja obiluje istraživanjem tekstova, čitanjem i proučavanjem strukture i stila izabranih tekstova, načina ilustriranja književnih tekstova. Ovisno o dobi djece predlaže im se primjerena literatura. Veliku ulogu u ovoj fazi rada ima školska knjižničar/ka.

»Školski knjižničar treba imati znanje i razvijene vještine za pružanje kvalitetnih informacija, kontinuirane aktivnosti za promicanje čitanja i pismenosti, o njemu uvelike ovisi postignuće učenika u samostalnoj uporabi informacija«²

Školski knjižničar posreduje informacije prema učeniku, poučava ga kako doći do informacije i time pridonosi njegovom osamostaljivanju u učenju.

Možemo zaključiti da se metode učenja i poučavanja mijenjaju i razvijaju usporedno s mijenjanjem i razvojem društva u cjelini. Uloga školskih knjižnica mijenja se usporedno s nacionalnim strategijama učenja jer su u funkciji odgoja i obrazovanja. Ipak, školski knjižničar kao informacijski stručnjak moći će pokrenuti inovacije u poučavanju u svom okruženju.

Program knjižnično-informacijskog obrazovanja usmjeren je na četiri područja: čitanje, učenje, informacijsku pismenost te kulturnu i javnu djelatnost. Učenje učenika kako učiti sastavni je dio sva četiri područja.

Knjižnično-informacijski program školske knjižnice ovim projektom se povezuje sa programom likovne kulture, programom hrvatskoga i engleskoga jezika u višim razredima te razrednom nastavom.

² Kovačević, Dinka. Škola — školska knjižnica — suvremeno učenje. // Zrno: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19 (2008).

»Timskim radom školskoga knjižničara i učitelja omogućuje se međupredmetno povezivanje sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja iz područja informacijske i čitalačke pismenosti, kako pri planiranju tako i u ostvarivanju, čime se znatno smanjuje opterećenost učenika.«³ Školski knjižničar treba iznaći kreativna rješenja za suradnju sa svim profesorima, nastavnicima i stručnim suradnicima u korelacijskom pristupu planiranju i programiranju svog rada jer samo među predmetnim suodnosom, usporedbom različitih područja, može se doći do funkcionalnog, primjenjivog znanja. Povezivanjem sličnosti i razlika unutar određenih područja znanja, korisnici — učenici stječu potrebne vještine i kompetencije u obrazovanju, uključujući i čitalačke kompetencije.

Zajedničkim obavljanjem radnih zadataka razvija se socijalna kooperativnost u trokutu učenik — učitelj — knjižničar. Aktivnost i produktivnost kod učenika razvijaju radnu inteligenciju, upravljanje osobnim ponašanjem, a smanjuju nervozu, zakočenost i strah od učenja.

Zapravo probleme koji zahtijevaju reproduktivna znanja treba na određeni način zamijeniti problemskim načinom rješavanja te prednost dati uvijek dobro osmišljenom učenju kroz igru.

»Učenje putem otkrivanja pretpostavlja induktivnu djelatnost učenika. Nju je moguće opisati kao proces rješavanja problema.«⁴ Želimo li kod učenika razviti zaključivanje o uzročno-posljedičnim vezama znanja trebamo poticati problemska, istraživačka rješavanja u učenju.

Grupa učenika, njih petnaestak, od četvrtoga do osmog razreda, predano je radila na svojim prvijencima, čak i na stranim jezicima. Za predstavljanje projekta roditeljima i široj zajednici tiskale su se samo dvije priče zbog financijskih ograničenja, kao »2u1« format, svaka strana knjige počinje jednom pričom. Učenice Danijela

³ Nastavni plan i program za osnovnu školu /tekst uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre. Zagreb. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: 2006. Str. 19.

⁴ Terhart, Ewald. Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičkog poučavanja i učenja. Zagreb: Educa, 2001. Str. 157.

Vranić i Maja Pavičić iz 5. r. autorice su priče: »Tajnovita zemlja meda«, a Sara Smeraldo iz 8. r. autorica je priče: »Misteriozni nestanak«. Originalni primjerci ovih i ostalih deset slikovnica nalaze se na posebnoj polici u školskoj knjižnici u zbirci izdanja »Učenici pisci«. Predstavljanje prve tiskane slikovnice učenica OŠ Kostrene organizirano je za roditelje i učiteljsko vijeće u školskoj knjižnici u ožujku 2011. prikazom projekta i malim događanjem učenika — polaznika grupe. Time je obilježen početak izdavačke djelatnosti školske knjižnice u OŠ Kostrena. Cilj je projekta kontinuiranim radom oblikovati kvalitetnu zbirku priča »Učenici pisci« za buduće naraštaje, dvojezične knjige, koje će sadašnji učenici-pisci moći pokazati kao svoje prve tiskane knjige budućim učenicima.

»Primjerice, način rada u školi u kojemu je učitelj jedini izvor znanja i istine, a učenik pasivni primatelj i slušatelj od kojeg se očekuje da memorira i da bude u stanju ponoviti ono što je čuo — danas više nije prihvatljiv... s obzirom da u takvom radu dominiraju verbalna metoda i memoriranje činjenica, mnogo toga učenicima ostaje apstraktno i nerazumljivo. Takav način rada razvija u učenicima konformizam, pasivnost i intelektualnu inerciju.«⁵

Čitajući različite izvore u knjižnici te stvaralačkim osmišljavanjem i pisanjem svojih priča, ilustrirajući ih uz savjete profesorice likovne kulture, učenici su postali pisci i ilustratori. Ukoliko je učenik/ca izrazio želju za radom u timu, stvarali su se mali timovi pisaca i ilustratora, zajednički su istraživali temu priče. Učili su razmišljati timski, dijelili su zadatke prema sposobnostima. Njihove izložene slikovnice potiču želju za stvaranjem i kod ostalih učenika.

Cijeli je projekt zamišljen kao poticaj interdisciplinarnom pristupu poučavanja u školskoj knjižnici. Školske knjižnice imaju okvir za poticanje i osmišljavanje interdisciplinarnog učenja s novim strategijama učenja u zakonskim aktima. »Kvaliteta programa školske knjižnice usko je povezana s kvalitetom obrazovanja koja se os-

⁵ Maleš, Dubravka. Stričević, Ivanka. Rad na projektu, izazov za djecu i odrasle. Udruženje Djeca prva, Zagreb: 2009., str. 12.

tvaruje u školama. Škole su se danas usmjerile prema učeniku i učenju.«⁶ U knjižnicama dolazi do razvijanja nove djelatnosti: programa poučavanja učenika. Programi poučavanja temelje se na međupredmetnom povezivanju. Primjena interdisciplinarnog učenja povezuje područja, a učenici pokazuju bolje ishode učenja uspoređujući i dopunjujući znanja različitih područja.

Interdisciplinarnost je novi pristup koji uočavamo u područjima poučavanja, a kojima se bavi i školski knjižničar. Edukacija učenika interdisciplinarnim pristupom moguća je jedino iznošenjem različitih gledišta istog problema u kooperativnom timskom radu. Timovi knjižničar — učenici — nastavnici — ravnatelj u svim oblicima povezivanja i suradnje su važan uvjet ostvarivanja interdisciplinarnosti u učenju u školama.

Zaključno

Školska knjižnica obuhvaća cijelo područje poučavanja, ne jedan predmet kao predmetna nastava. Knjižničar stvara okvir za učenje, osigurava metode uključivanja informacijske pismenosti u povećanje ukupnog ishoda učenja učenika. Koliko će biti značajna uloga školskog knjižničara u provođenju interdisciplinarnog pristupa, ovisi o njegovim kompetencijama.

Kurikulum kao orijentacija u institucijama odgoja i obrazovanja »poseban naglasak stavlja na stjecanje kompetencija učenika, tako i učitelja, te svih stručnih osoba u sustavu. [...] U prostor odgoja se implementiraju kompetencije kao indikatori uspješnosti. [...] Osobna karta kompetencija svakog učitelja/nastavnika, koju može

⁶ Galic, Sanja. Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulumu. // Zbornik radova / 21. Pro-ljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske; uredile Ana Krželj; Neda Galić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2009. Str. 35-46.

samostalno kreirati i pratiti svoj osobni razvoj, dodajući novostečene kompetencije, može u kurikulumu kompetencija djelovati poticajno na daljnji razvoj.«

U psihologiji učenja neprestano se kao pravi smjer u razvoju nastavnih metoda prezentira aktivni proces učenja. »Temeljni oblik sučeljavanja čovjeka i svijeta je aktivnost, djelovanje, rad... Organizirano poučavanje i učenje treba uvažavati i poticati taj aktivni karakter učenja te prema tome oblikovati uvjete za učenje. Tek će na taj način školsko učenje nadići svoju mehaničku razinu i izgubiti svoj nametnuti karakter, stečeni sklopovi znanja postat će integrativni dio ličnosti.«⁷ Najteže je u praksi postići aktivnost svih čimbenika procesa.

Školska se knjižnica neposredno uključuje u školski kurikulum kroz program knjižnično-informacijskog obrazovanja, a posredno u sklopu međupredmetnog povezivanja. Može doista kvalitetno doprinijeti aktivnom procesu učenja.

»Obrazovanje bi se moglo pretvoriti u parazitsku aktivnost. [...]. Zbog toga, oni koji kreiraju znanje, obvezni su ponuditi svoj doprinos unutar institucije, te permanentno preispitivati ciljeve, principe i svrhu obrazovanja jednako kao i stilove učenja, te metode poučavanja.«⁸

Knjižnice mogu i trebaju biti mali kulturni centri koji će kroz kontinuirani rad iznjedriti nove kulturne sadržaje u sredini u kojoj djeluju. Kultura se ne može naučiti, ona se njeguje kroz vrijeme i dugogodišnjim usađivanjem vrijednosti stvaraju se kreativci koji će jednom biti začetnici kazališnih družina, novina, radio-emisija i tome slično. Upravo školska knjižnica može svojim utjecajem na sredinu u kojoj djeluje biti kolijevka mnogih kulturoloških promjena koje će u budućnosti među mladima ostaviti trag znanja, dostojanstva i humanosti.

⁷ Terhart, Ewald. Metode poučavanja i učenja. Zagreb. Educa: 2001. Str. 184-185.

⁸ Žitinski, Maja. Obrazovanje je moralni pojam. // Naše more 53, 3-4 (2006), str. 142.

Literatura

- Galic, Sanja. Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulumu. // Zbornik radova / 21. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske; uredile Ana Krželj; Neda Galić. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2009. Str. 35- 46.
- Hrvatski sabor. Pedagoški standardi za predškolsko, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. 2008. URL: <http://www.azoo.hr/tekst/sabor-rh-donio-je-drzavni-pedagoski-standard-za-predskolsko-osnovno-i-srednjoskolsko-obrazovanje./185> (2010-05-31)
- Kovačević, Dinka. Škola — školska knjižnica — suvremeno učenje. // Zrno: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19 (2008), str. 2.
- Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica korak dalje. Zagreb: Altagama, 2004.
- Maleš, Dubravka; Stričević, Ivanka. Rad na projektu, izazov za djecu i odrasle. Udruženje Djeca prva, Zagreb: 2009.
- Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi: prijedlog. 2008. URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2239> (2010-04-24)
- Mondekar, Danijel; Saucha Tomislav; Tutiš, Stipe. Pojmovnik Bolonjskog procesa i anali- za provedbe reforme visokog školstva u Hrvatskoj. 2005. URL: <http://www.ssu.hr/upload/docs/pojmovnik.pdf> (2010-05-31)
- Vican, Dijana; Milanović, Ivan. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Minis- tarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. Str. 19-22.
- Žitinski, Maja. Obrazovanje je moralni pojam. // Naše more 53, 3-4 (2006)

Fotografije

